

हरिपुर नगरपालिकाको पाँचौं नगरसभा (पहिलो दिन)

मिति २०७६।११।१८ गते आइतवार

वैठकका कार्यसूचीहरु

१. बाल विवाह विरुद्ध कार्यक्रम संचालन खर्च कार्यविधि २०७६, बाल कल्याण गृह कार्यविधि २०७६, सडक बालवालिका ब्यवस्थापन खर्च कार्यविधि २०७६ र शिक्षा ऐन कानूनहरु निर्माण गर्ने सम्बन्धमा ।

निर्णय नं. १

आजको यस नगरसभाको कार्यसूचीमा चठी निर्णयको लागी पेश भएको विभिन्न कानूनहरु निर्माण गर्ने प्रस्ताव उपर छलफल गर्दा नगर उप प्रमुखज्युबाट प्रस्ताव पेश भए वमोजिम यस नगरसभामा दफाबार रुपमा छलफल भई देहाय अनुसारका कानून तथा कार्यविधिहरु स्वीकृत गरी लागु गर्न कार्यपालिकालाई निर्देशन गर्ने निर्णय गरियो ।

१. बालविवाह विरुद्ध कार्यक्रम संचालन खर्च कार्यविधि २०७६

प्रस्तावना : देशमा रहेको बालविवाह जस्ता कुप्रथाहरुको अन्त्य गर्ने कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने खर्च सम्बन्धी हरिपुर नगरपालिका कार्यविधि, २०७६ हरिपुर नगरपालिकाले जारी गरेको छ ।

परिच्छेद १

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(क) यो कार्यविधिको नाम “हरिपुर नगरपालिका बालविवाह विरुद्ध कार्यक्रम संचालन खर्च कार्यविधि २०७६” रहेको छ ।

(ख) यो कार्यविधि नगरसभा बाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :

(क) “नगर बालअधिकार समिति” भन्नाले बालवालिका सम्बन्धी ऐन २०७६ को दफा ६० वमोजिम गठन हुने समिति सम्भन्नुपर्दछ ।

(ख) “मन्त्रालय ” भन्नाले महिला, बालवालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय सम्भन्नुपर्दछ ।

(ग) “राष्ट्रिय बालअधिकार परिषद” भन्नाले बालवालिका सम्बन्धी ऐन २०७६ को दफा ५९ वमोजिम गठन हुने परिषद सम्भन्नुपर्दछ ।

- (घ) “बालकल्याण अधिकारी” भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७६ को दफा ६१ वमोजिम नियुक्त भएको वा तोकिएको व्यक्ति सम्भन्नुपर्दछ ।
- (ङ) “बालविवाह” भन्नाले २० वर्ष उमेर नपुगी भएको विवाह सम्भन्नुपर्दछ ।
- (च) “विभाग ” भन्नाले महिला तथा बालबालिका विभाग सम्भन्नुपर्दछ ।
- (छ) “नगरपालिका” भन्नाले हरिपुर नगरपालिका सम्भन्नुपर्दछ ।

परिच्छेद २

३. कार्यविधिको उद्देश्य:

१. आवधिक र वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरूमा बाल विवाह विरुद्धका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकताकासाथ समावेश गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
२. बाल विवाह विरुद्धमा बालक, किशोर तथा पुरुषहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने
३. बाल विवाहलाई प्रोत्साहन गर्ने प्रचलित सामाजिक, साँस्कृतिक र परम्परागत मान्यतामा आधारित सोच तथा व्यवहार परिवर्तनका लागि बालबालिका, किशोर-किशोरी, अभिभावक, शिक्षक, धार्मिक, राजनैतिक तथा सामुदायिक अगुवा, संघ संगठन लगायत अन्य सम्बद्ध सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास गरी परिचालन गर्ने ।
४. बाल विवाह अन्त्यका लागि संचालित कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी रूपमा अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।

४. कार्यक्रम संचालन :

१. बालअधिकार, लैङ्गिकता, यौनिकता, यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य तथा अधिकारका साथै बालविवाहका विषयमा बालक, किशोर तथा पुरुषहरूको सचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
२. बालविवाह विरुद्ध सामाजिक अभियान सञ्चालन गर्न बालक्लब र समुदायका बालबालिकाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
३. बालमैत्री पुर्वाधार तयार गरी सुरक्षित वातावरण समेतको उचित व्यवस्थापन गर्नका लागि शिक्षक, कर्मचारी तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूलाई आवश्यक तालिम प्रदान गर्ने ।
३. बालविवाह विरुद्ध सामुदायिकस्तरमा बाल क्लब, युवा क्लब वा अन्य समुह निर्माण गर्ने वा भएका समुहमा बालिकाहरूको सहभागितालाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
४. सरकारी, गैर सरकारी र निजी संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गरी बालविवाह विरुद्ध पारिवारिक सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
५. बालविवाह, लैंगिक विभेद र पितृसत्तात्मक सोच अन्त्य गर्ने कार्यमा बालक, किशोर तथा पुरुषहरूको सहभागीता गराउने सचेतना कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

परिच्छेद ३

५. खर्च र लेखापरीक्षण:

बालविवाह तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाको व्यवस्थापनको लागि विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त भएको रकम खर्चको प्रचलित कानून बमोजिम आय व्यय विवरणको लेखा राख्नुपर्नेछ । कार्यक्रम खर्चको आन्तरिक लेखापरीक्षण र अन्तिम लेखा परीक्षण गर्नुपर्नेछ । सोको प्रतिवेदन एक प्रति यस नगरपालिकामा पठाउनुपर्नेछ ।

६. प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने :

बालविवाह तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाका व्यवस्थापन सम्बन्धी गरेका कार्यक्रमहरूको प्रगती प्रतिवेदन मासिक, त्रैमासिक, अर्धवार्षिक र वार्षिक रूपमा तयार गरी यस नगरपालिकाले प्रदेशको सामाजिक विकास मन्त्रालयमा अर्धवार्षिक र वार्षिक रूपमा पठाउनुपर्ने ।

परिच्छेद : ४

७. विविध:

बालविवाह तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसा सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्दा बालविवाह अन्त्यका लागि राष्ट्रिय रणनीतिलाई समेत आधार मान्नुपर्नेछ ।

२. बाल गृह सञ्चालन कार्यविधि, २०७६

प्रस्तावना:

आमा, बाबु वा संरक्षक विहीन, वेवारिसे, असहाय, अनाथ, बालबालिकाहरुलाई आश्रय र खानपिन, सुरक्षा, पालनपोषण तथा शिक्षा प्रदान गर्न र बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ८६ को उपदफा (१) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको लागि स्थानीय तहले आवश्यकतानुसार बाल गृहको स्थापना,सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न वाञ्छनीय भएकोले हरिपुर नगरपालिकाले बाल गृह सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ जारी गरेको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक:

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: यस कार्यविधिको नाम “हरिपुर नगरपालिका बालगृह संचालन कार्यविधि, २०७६ ”रहेको छ ।
२. यो कार्यविधि तुरुन्त लागु हुनेछ ।
३. विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :
  - (क) ‘अनाथ’ बालबालिका भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट अनाथ प्रमाणित भएका देहायका कुनै बालबालिकालाई सम्झनु पर्छ ।
    - १) वेवारिसे अवस्थामा प्रहरीले फेला पारेको र निजको बाबु वा आमा फेला नपरेको ।
    - २) अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थामा वेवारिसे अवस्थामा छाडिएको ।
    - ३) बाबु र आमा पत्ता नलागेको ।
    - ४) बाबु र आमा दुवैको मृत्यु भई पालन पोषणको लागि कुनै सम्पत्ति नभएको ।
  - (ख) ‘ऐन’ भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ सम्झनु पर्छ ।
  - (ग) ‘कर्मचारी’ भन्नाले बाल गृहको सञ्चालन, बालबालिकाको हेरचाह, रेखदेख, स्याहार सुसार तथा शारीरिक र मानसिक विकासको लागि विभिन्न क्रियाकलापमा संलग्न कर्मचारी सम्झनु पर्छ ।
  - (घ) ‘नियमावली’ भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७६ बमोजिम बन्ने नियमावली सम्झनु पर्छ ।
  - (ङ) ‘प्रशासक’ भन्नाले बाल कल्याण गृह सञ्चालनको लागि नियुक्त प्रमुख कर्मचारीलाई सम्झनु पर्छ ।
  - (च) ‘बालबालिका’ भन्नाले अठार वर्ष उमेर पूरा नगरेका व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।
  - (छ) ‘बाल गृह’ भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ५२ बमोजिम स्थापना भएको बाल गृह सम्झनु पर्छ ।
  - (ज) ‘बालबालिका विरुद्धको हिंसा’ भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ६६ को उपदफा (२) बमोजिमको कार्य सम्झनु पर्छ ।

- (भ) 'बाल यौन दुर्व्यवहार' भन्नाले बालबालिका ऐनको दफा ६६ को उपदफा (२) बमोजिमको कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) 'सञ्चालक' भन्नाले निजी क्षेत्र वा सामाजिक संघ संस्थाबाट सञ्चालन गर्ने मुख्य व्यक्ति वा सम्बन्धित बाल गृह सञ्चालन गर्ने सञ्चालक समिति सम्भन्नु पर्छ ।
- (ट) "मापदण्ड" भन्नाले नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको एकीकृत आवासीय बालगृहको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड सम्भन्नु पर्छ ।
- (ठ) "स्थानीय तह" भन्नाले हरिपुर नगरपालिका सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) "व्यवस्थापन समिति" भन्नाले बाल गृह सञ्चालन गर्न सम्बन्धित निकायले तोकेको सञ्चालक समितिलाई सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले संस्थाको सञ्चालक समेतलाई जनाउँछ ।
- (ढ) "सामाजिक संस्था" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई स्थापना भएको गैर नाफामूलक संस्थालाई सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले यस्तै प्रकृतिका अन्य गैरसरकारी संस्था समेतलाई जनाउँछ ।
- (ण) "निजी संस्था" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई स्थापना भएको नाफामूलक संस्थालाई सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले यस्तै प्रकृतिका अन्य कम्पनी समेतलाई जनाउँछ ।

परिच्छेद २

स्थापना, उद्देश्य र वर्गीकरण:

४ : बाल गृह स्थापनाको उद्देश्य, सञ्चालन र व्यवस्थापन :

- (क) असहाय बालबालिकाहरुलाई आश्रय दिने, खानपीन, लालनपालन तथा शिक्षा प्रदान गर्ने ।
- (ख) बाल गृहमा आश्रित बालबालिकाहरुलाई आश्रयको साथै बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक विकास र खेलकुद तथा मनोरञ्जनको सुविधाहरु उपलब्ध गराउने ।
- (ग) बाल गृहमा आश्रित बालबालिकाहरुको शिक्षाको लागि आवश्यकतानुसार शिक्षकको व्यवस्थापन तथा विद्यालयमा अध्ययन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- (घ) अनाथ, असहाय बालबालिकाको सर्वोत्तम हितको लागि आवश्यक गतिविधि तथा कार्यक्रम व्यवस्थापन गर्ने ।
- (ङ) बाल गृहमा बसोबास गर्ने बालबालिका सम्बन्धी ऐनले गरेको प्रावधान बमोजिम बालगृहमा आश्रित बालबालिकाहरुको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्ने ।
- (च) सम्पूर्ण बाल गृहबाट सम्पादित कार्यमा एकरूपता कायम गर्न ।

५. नेपाल सरकारबाट स्वीकृत एकीकृत मापदण्ड:

- (१) संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालन गरिने सरकारी बाल गृह वा सम्बन्धित तहको सरकारको सम्बन्धित निकायको स्वीकृति लिई निजी तथा सामाजिक संस्थाबाट सञ्चालन गरिने सबै प्रकारका बाल गृहले न्यूनतम रूपमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत एकीकृत आवासीय बाल गृहको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड बमोजिम बाल गृह सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(२) प्रचलित ऐन, नियमावली, मापदण्ड र यस कार्यविधिको प्रतिकूल नहुने गरी नेपाल सरकारबाट स्वीकृत न्यूनतम एकीकृत मापदण्ड भन्दा उच्च सेवा सुविधाको मापदण्ड निर्धारण गरी प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले बाल गृह सञ्चालन मापदण्ड निर्धारण गरी लागू गर्न सक्नेछ ।

६. बाल गृह सञ्चालन गर्न पूर्व स्वीकृति लिनु पर्ने : (१) निजी संस्था तथा सामाजिक संस्थाले बाल गृह स्थापना तथा सञ्चालन गर्न चाहेमा प्रचलित कानून, मापदण्ड र यस कार्यविधिको अधीनमा रही हरिपुर नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृति लिई सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सञ्चालन भएका बालगृहको अनुगमन, नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी स्वीकृति दिने सम्बन्धित तहको सम्बन्धित निकायको हुनेछ ।

७. बालगृहको व्यवस्थापन र सञ्चालन:

- (क) बाल गृहमा पर्याप्त सुरक्षा व्यवस्थासहित खाने, बस्ने, सुत्ने र अध्ययनको लागि आवश्यक कोठा तथा स्थानको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने ।
- (ख) बाल गृहमा रहेका बालबालिकाको लागि आवश्यक पाठ्यपुस्तक, बालबालिकाको शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्था गर्ने ।
- (ग) बाल गृहमा बसोबास गर्ने बालबालिकामा कुनै पनि प्रकारको शारीरिक र मानसिक समस्या नहुने गरी बालमैत्री वातावरणको व्यवस्था मिलाउने ।
- (घ) बाल गृहमा बसोबास गर्ने कुनै पनि बालबालिका विरुद्ध हिंसा, बाल यौन दुर्व्यवहार नहुने र भएमा सोको तत्काल कारवाही गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- (ङ) बाल गृहमा रहेका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको लागि विशेष व्यवस्था गर्ने, अपाङ्गमैत्री वातावरणको व्यवस्था मिलाउने तथा बालक र बालिकाको लागि बेग्ला बेग्लै बस्ने, सुत्ने र अध्ययन गर्ने कोठा, शौचालय, र स्नानकक्षको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।
- (च) बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ५३ बमोजिम विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको पुनर्स्थापना नभएसम्म वा त्यस्तो बालबालिका अठार वर्ष नपुगेसम्म बाल गृहमा राख्नुपर्ने ।
- (छ) बाल गृहमा रहेका बालबालिकाको बाबुआमा वा अविभावक पत्ता लागेमा र बालबालिकाको उच्चतम हित हुने भएमा पारिवारिक पुनर्मिलन गराउनु पर्नेछ ।
- (ज) बाल गृहमा भान्सा कोठा, भोजन कोठा, बस्ने, सुत्ने र खेलकुद मैदान सफा र स्वस्थ हुने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।
- (ट) बालबालिकाको आवश्यक सुरक्षाको लागि बाल गृहको कम्पाउण्ड वाल तथा भवनको पूर्णरूपमा सुरक्षाको व्यवस्था मिलाउने ।
- (ड) यस नगरपालिका बाट सञ्चालन भएको बालगृहको सम्पूर्ण व्यवस्थापन खर्च यसै नगरपालिकाले नै व्यहोर्नुपर्नेछ ।

८. बाल कल्याण गृह हस्तान्तरण गर्न सकिने : (१) ऐन लागू भएका बखत नेपाल सरकारबाट सञ्चालनमा रहेको बाल कल्याण गृह नेपाल सरकारले प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहलाई हस्तान्तरण गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम हस्तान्तरण गर्दा बाल कल्याण गृहको स्वामित्वमा रहेको सम्पूर्ण दायित्व, जिम्मेवारी, सम्पत्ति र कर्मचारी समेत हस्तान्तरण गरिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम बाल कल्याण गृहको सम्पत्तिको व्यवस्थापन र सञ्चालन देहाय बमोजिमको प्राथमिकताक्रम अनुसार हुने गरी हस्तान्तरण गरिनेछ :-

- (क) नेपाल सरकारबाट सञ्चालन भइरहेको बाल कल्याण गृहको चल अचल सम्पत्ति, दायित्व, जिम्मेवारी र कर्मचारी प्रदेश सरकार (सामाजिक विकास मन्त्रालय) लाई बाल गृह निरन्तर सञ्चालन, संरक्षण तथा व्यवस्थापन हुने गरी,

- (ख) खण्ड (क) बमोजिम सम्बन्धित प्रदेश सरकारलाई हस्तान्तरण गर्न नसकिएमा सम्बन्धित स्थानीय तहले बाल गृह सञ्चालन गर्न चाहेमा बाल कल्याण गृहको चल अचल सम्पत्ति, दायित्व, जिम्मेवारी र कर्मचारी स्थानीय तह (स्थानीय पालिका) लाई हस्तान्तरण गरी बाल गृह निरन्तर सञ्चालन, संरक्षण तथा व्यवस्थापन हुने गरी,
- ग) खण्ड (क) र (ख) बमोजिम बाल कल्याण गृह सञ्चालन हस्तान्तरण हुन नसकेमा प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई सञ्चालनमा रहेको निजी वा सामाजिक संस्थाले बाल कल्याण गृह सञ्चालन गर्न चाहेमा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिई प्रचलित कानून तथा मापदण्ड बमोजिम हुने गरी बाल गृह सञ्चालन व्यवस्थापन हस्तान्तरण गरेर ।

९: बाल गृहको चल अचल सम्पत्तिको व्यवस्थापन र सञ्चालन:

- (क) बाल गृह सञ्चालन भईरहेको बाल गृहको भौतिक चल तथा अचल सम्पत्ति, जग्गा जमीन र अन्य सम्पत्तिहरू नेपाल सरकारको स्वमित्वमा रहनेछ, र त्यस्ता चल अचल सम्पत्तिहरूको संरक्षण र व्यवस्थापन प्रदेश सरकार, सामाजिक विकास मन्त्रालयले व्यवस्था मिलाउनेछ ।
- (ख) बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५, बालबालिका सम्बन्धी नियमावली र कार्यविधिको अधिनमा रही यस नगरपालिकाले बाल गृह स्थापना र सञ्चालन गरेकोछ ।
- (ग) बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक विकास हुने, बालबालिकाको सुरक्षा, उचित हेरचाह तथा स्याहार संहार र बालमैत्री वातावरणमा हुर्कन पाउने व्यवस्था गरी बालगृह संचालन गर्नुपर्नेछ ।
- (घ) असहाय, असक्त र अपाङ्ग बालबालिकाको लागि बाल गृहमा विशेष व्यवस्था गरिनुको साथै उनीहरूको हेरचाह र स्याहार, संहार गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (ङ) प्रचलित ऐन, कानून, नीति, निर्देशिका र कार्यविधिको अधिनमा रही सरकारी निकायको साथै निजी तथा सामाजिक संघ संस्थाबाट आवश्यकतानुसार बाल गृह सञ्चालन गर्नको लागि हरिपुर नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृति लिई स्थापना तथा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
- (च) बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ बमोजिम बालबालिकाको सर्वोत्तम हित हुने गरी बाल मैत्री वातावरणको पूर्ण रूपमा व्यवस्था गरेर मात्र बालगृह स्थापना तथा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
- (छ) कुनै बालगृह संचालकले कुनै कारणले संस्थाको हक हस्तान्तरण/बिक्री वितरण गर्नुपरेमा औचित्यसहित यस नगरपालिकाको स्वीकृति लिई मात्र गर्न सकिनेछ ।
- (ज) वैदेशिक स्रोतबाट संचालन गरिने त्यस्ता संस्थाहरूले नेपाल सरकारले तोकेको निकायबाट स्वीकृति लिई मात्र संचालन गर्नुपर्नेछ ।
१०. **आर्थिक भार सम्बन्धित तहको हुने :** नेपाल सरकारको स्वीकृतिले सञ्चालन भएको बाल गृहको आर्थिक तथा व्यवस्थापन खर्च नेपाल सरकारको तथा प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार (स्थानीय पालिका) बाट सञ्चालन भएको बालगृहको सम्पूर्ण व्यवस्थापन खर्च सम्बन्धित प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले नै व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

११. ऐन लागू हुँदाका बखत सञ्चालनमा रहेका बाल गृहले आफूले चाहेको तहमा रही सेवा सञ्चालन तथा कार्य गर्न सम्बन्धित तहको स्वीकृति लिई सञ्चालन गर्नु पर्ने : ऐन लागू हुँदाका बखत सञ्चालनमा रहेका बाल कल्याण गृह वा बाल गृहले हरिपुर नगरपालिकामा बाल गृह सञ्चालन गर्न चाहेमा यो ऐन लागू भएको मितिले एक वर्षभित्र यस नगरपालिकाको स्वीकृति लिई सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । अन्यथा त्यस्ता बाल गृह स्वतः खारेज भएको मानिनेछ ।

परिच्छेद ३ :

बजेटको व्यवस्था, अभिलेखिकरण र अनुगमन

१२: बजेट व्यवस्था र खर्च गर्ने विधि यस नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

बाल गृह सञ्चालन गर्ने संचालकले निश्चित रकमको व्यवस्था गर्नुपर्नेहुन्छ । सम्बन्धित प्रदेश सरकार वा पालिकाले सालबसाली रुपमा बजेट विनियोजन गरी बजेटको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारले बजेट विनियोजन गर्न चाहेमा बाल गृहको स्थापना, सञ्चालन र बालबालिकाको खाने, बस्ने, अध्ययन, युनिफर्म, खेलकुद र अन्य आवश्यक विषयमा लगानी गर्नको लागि बजेटको बाँडफाड गर्नुपर्नेछ । त्यस्तो बजेट तथा खर्च गर्दा बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई केन्द्र विन्दुमा राखी मात्र गर्नुपर्नेछ ।

१३: प्रतिवेदन र अभिलेखीकरण गर्ने :

बाल गृहमा बसोवास गर्ने सम्पूर्ण बालबालिकाको विवरण अद्यावधिक गरी राख्नुपर्ने तथा प्रत्येक तीन महिनामा यस नगरपालिकामा विवरण पेश गर्नुपर्नेछ । यस्तो विवरण सम्बन्धित स्थानीय तहले र प्रदेश सरकार, सामाजिक विकास मन्त्रालयमा र प्रदेश सरकारले प्राप्त विवरणको एकीकृत तथ्यांक प्रत्येक तीन महिनामा नेपाल सरकार, महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

१४: बाल गृहको अनुगमन गर्ने :

नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तह, निजी तथा सामाजिक संघ संस्थाले सञ्चालन गरेको बाल गृह बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५, नियमावली र नेपाल सरकारले तयार गरेका कार्यविधि तथा मापदण्ड अनुरूप सञ्चालन भए नभएको सम्बन्धित प्रदेश सरकार, सामाजिक विकास मन्त्रालय र सम्बन्धित पालिकाले नियमित रुपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

अनुगमन गर्दा प्रचलित कानून बमोजिम र तोकिएको मापदण्ड बमोजिम सञ्चालन नभएको भए र सुधार गर्नपर्ने देखिएमा तत्काल बुँदागत रुपमा निर्देशन दिन सक्नेछ । यस्तो निर्देशन पालन गर्नु सम्बन्धित बाल गृह प्रशासक, सञ्चालकको कर्तव्य हुनेछ । मुलुकभरको बाल गृह नेपाल सरकार, महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयले जुनसुकै बेला अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ । यस्तो निर्देशन सम्बन्धित बाल गृह प्रशासक तथा सञ्चालकको साथै प्रदेश सरकार, स्थानीय तहले समेत पालना गर्नुपर्नेछ ।

१५. निर्देशन पालन गर्नु सम्बन्धित बाल गृह, प्रशासक, सञ्चालक र व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुने : अनुगमन गर्ने निकाय तथा पदाधिकारीले दिएको निर्देशन तथा प्रतिवेदनको सुझाव पालना गर्नु तथा सोको कार्यान्वयन गर्नु सम्बन्धित बाल गृह प्रशासक, सञ्चालक तथा व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

१६. सार्वजनिक सुनुवाई वा सामाजिक परीक्षण गरिने : (१) बाल गृहको सेवा सुविधा तथा व्यवस्थापन बारे प्रत्येक वर्ष सरोकारवालाहरुको सहभागितामा बाल गृहले सार्वजनिक सुनुवाई वा सामाजिक परीक्षण गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदन बाल गृहले सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

१७. **निजी संस्था तथा सामाजिक संघ संस्थासँग सम्झौता गरी बाल गृह सञ्चालन गर्न सकिने :** नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले ऐन, नियमावली, मापदण्ड र यस कार्यविधि अनुरूप निश्चित कार्य क्षेत्रगत शर्त निर्धारण गरी निजी संस्था तथा सामाजिक संघ संस्थासँगको सम्झौतामा बाल गृह सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

१८. **बजेट रकम व्यवस्थापन यस नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।**

(१) बाल गृहमा रहेका वा रहन सक्ने बालबालिकाको संख्याको आधारमा तोकिएको मापदण्ड बमोजिम बालबालिकाको आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति सहित सर्वोत्तम हित हुने गरी आवश्यक बजेट रकम व्यवस्थापन गर्नु बाल गृह स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने सम्बन्धित तहको सम्बन्धित निकाय वा संस्थाको हुनेछ ।

(२) नेपाल सरकारले स्थापना गरेको बाल गृहको बजेट रकम नेपाल सरकार महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयले, प्रदेश सरकारले स्थापना गरेको बाल गृहको बजेट रकम सम्बन्धित प्रदेश सरकारको सामाजिक विकास मन्त्रालयले र स्थानीय तहले स्थापना गरेको बाल गृहको बजेट रकम सम्बन्धित स्थानीय सरकारले आवश्यकतानुसार वार्षिक रूपमा विनियोजन गरी व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम बाल गृहले बजेट रकम उपयोग गर्दा बालबालिकाको सर्वोत्तम हित हुने कार्यक्रममा सदुपयोग गर्नु पर्नेछ ।

(४) प्रचलित कानून र मापदण्ड बमोजिम स्वीकृति लिई बाल गृह स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने निजी संस्था वा सामाजिक संस्थाले आवश्यक बजेट रकमको दीर्घकालीन व्यवस्था सुनिश्चित गरेर मात्र बाल गृह सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

१९. **बालबालिका सम्बन्धी पूर्ण विवरण वा प्रहरी कार्यालयको मुचुल्का सहितको विवरण बाल गृहलाई उपलब्ध गराउने दायित्व सम्बन्धित सिफारिस गर्ने अधिकारी वा निकायको हुने :**(१) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिका मध्ये कानून बमोजिम तोकिएका बालबालिकालाई बाल गृहमा सिफारिस गरी पठाउँदा सिफारिस गर्ने अधिकारी वा निकायले तोकिएको पूर्ण विवरण बाल गृहलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बालबालिका सम्बन्धी पूर्ण विवरण उपलब्ध हुन नसकेमा सोही कुरा जनाएर सो सम्बन्धी पूर्ण विवरण पत्ता लगाउन वा बालबालिकाको पहिचान गराउन सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयले बाल गृहलाई सहयोग गरी यथार्थ विवरण उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

२०. **बाल गृहले पूरा गर्नु पर्ने अनिवार्य दायित्व तथा कार्यहरू :** बाल गृहले प्रचलित कानून र मापदण्ड बमोजिम तोकिएका कार्यहरूको अतिरिक्त देहायको मुख्य मुख्य कार्यहरू गर्नु पर्नेछ :-

(क) ऐनमा उल्लेख गरिएका अवस्थाका बालबालिकालाई आश्रय दिने, खानपिन, पालन पोषण गर्ने, स्वास्थ्य उपचार गर्ने उचित शिक्षा तथा व्यवसायिक तालीम प्रदान गर्ने ।

(ख) बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासका लागि नियमित खेलकुद तथा मनोरञ्जनको सुविधाहरू उपलब्ध गराउने ।

- (ग) आश्रित बालबालिकाको औपचारिक शिक्षाको प्रवन्ध गर्नुका साथै आवश्यकतानुसार बालगृहमा पढाउने शिक्षकको व्यवस्था मिलाउने । साथै विशेष प्रकृतिका र विद्यालय जान नसक्ने बालबालिकालाई अनौपचारिक शिक्षा तथा सीप विकासको अवसर दिलाउने ।
- (घ) आश्रित बालबालिकाको सर्वोत्तम हितको लागि विभिन्न सिर्जनात्मक साहित्यिक र सांस्कृतिक बाल कार्यक्रममा सहभागी हुने अवसरको सिर्जना गरी अतिरिक्त क्रियाकलापको व्यवस्थापन गर्ने ।
- (ङ) ऐनमा भएको प्रावधान बमोजिमका बालअधिकारहरु प्रवर्धन हुने व्यवस्था मिलाउने ।
- (च) बाल गृहमा बाल क्लबको स्थापना गरी बाल सहभागितालाई प्रवर्धन गर्ने ।
- (छ) बाल गृहमा बालमैत्री वातावरण कायम गरी बाल संवेदनशीलतालाई अभिवृद्धि गर्ने ।
- (ज) बाल गृहका पदाधिकारी, कर्मचारीहरुलाई बाल अधिकार र बाल संरक्षण बारे तालीम तथा अभिमूखीकरणको व्यवस्था गर्ने ।
- (झ) बालबालिकाको तोकिएको वैयक्तिक विवरण फाराम अनिवार्य पूर्ण रुपमा भरी प्रशासक वा सञ्चालकबाट प्रमाणित गरी सुरक्षित राख्ने ।
- (ञ) बालबालिकाको शैक्षिक तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी प्रगति विवरण अद्यावधिक गर्दै सुरक्षित राख्ने ।
- (ट) बालबालिकाको शारीरिक र मानसिक विकासका लागि उमेर अनुसार संरक्षण, स्याहार सुसार, सुरक्षा, उचित हेरचाह तथा बालमैत्री वातावरणमा हुर्कन पाउने व्यवस्था मिलाउने ।
- (ठ) असहाय, असक्त र अपाङ्गता भएका बालबालिकाको लागि विशेष व्यवस्था गरिनुको साथै उनीहरुको हेरचाह र स्याहार सुसार गर्ने उचित व्यवस्था मिलाउने ।
- (ड) बालगृहमा आश्रित बालबालिकाहरुको उच्चतम हितको लागि परिवारको खोजी गरी पारिवारिक पुर्नमिलन तथा पुर्नस्थापनाको लागि आवश्यक पहल गर्ने ।

परिच्छेद ४

विविध:

२१. बाल गृह सञ्चालन गर्न प्रदेश सरकार, सामाजिक विकास मन्त्रालय र आवश्यकतानुसार सम्बन्धित बाल गृह सञ्चालक तथा व्यवस्थापकसंग बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५, नियमावली तथा प्रचलित कानून र विद्यमान कार्यविधि तथा मापदण्डको प्रतिकुल नहुने गरी आवश्यक विषयमा थप गरी सञ्चालन गर्न स्वीकृति तथा सम्झौता गर्न सक्नेछ । यसरी संचालन गर्ने बालगृहले मुलुकभरको कुनै स्थानमा जन्म भई बालगृहमा बस्नुपर्ने अवस्था भएको बालबालिकालाई त्यस्ता बालगृहले आफ्नो पालिका भन्दा बाहिर रहेका बालबालिकालाई समेत बालगृहमा संरक्षण दिई यस कार्यविधि बमोजिम सेवा दिनुपर्नेछ ।

३. सडक बालबालिकाको व्यवस्थापन खर्च कार्यविधि २०७६

प्रस्तावना :

विभिन्न कारणले सडकमा आएका बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण, मनोसामाजिक विमर्श, सामाजिकीकरण, पारिवारिक पुनर्मिलन, पुनर्स्थापना तथा पुनर्एकीकरणका कार्यक्रमहरु संचालन गरी सडक बालबालिकाको व्यवस्थापन तथा सडकमा बालबालिकाहरु नआउने वातावरण सृजना गर्न सञ्चालन गरिने कार्यक्रमको खर्च गर्ने कार्यविधिको लागि हरिपुर नगरपालिकाले “ हरिपुर नगरपालिका सडक बालबालिकाको व्यवस्थापन खर्च कार्यविधि, २०७६ ” जारी गरेको छ ।

परिच्छेद: १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (क) यो कार्यविधिको नाम “हरिपुर नगरपालिका सडक बालबालिका व्यवस्थापन खर्च कार्यविधि २०७६” रहनेछ ।
- (ख) यो कार्यविधि हरिपुर नगरकार्यपालिकाको नगरसभाबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा

- (क) “नगर बालअधिकार समिति” भन्नाले बालबालिका सम्वन्धी ऐन २०७५ को दफा ६० बमोजिम गठित समिति सम्भन्तुपर्दछ ।
- (ख) “मन्त्रालय” भन्नाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय सम्भन्तुपर्दछ ।
- (ग) “राष्ट्रिय बालअधिकार परिषद” भन्नाले बालबालिका सम्वन्धी ऐन २०७५ को दफा ५९ बमोजिम गठन हुने परिषद सम्भन्तुपर्दछ ।
- (घ) “विभाग” भन्नाले महिला तथा बालबालिका विभाग सम्भन्तुपर्दछ ।
- (ङ.) “बालकल्याण अधिकारी” भन्नाले बालबालिका सम्वन्धी ऐन २०७५ को दफा ६१ बमोजिम नियुक्त हुने वा तोकिएको व्यक्ति सम्भन्तुपर्दछ ।
- (च) “स्थानीय तह” भन्नाले हरिपुर नगरपालिका सम्भन्तुपर्दछ ।
“कार्यक्रम” भन्नाले सडक बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण, मनोविमर्श, सामाजिकीकरण, पारिवारिक तथा सामाजिक पुनर्स्थापना एवं पुनर् एकीकरण सहित सडक बालबालिकाको हितमा कार्य गर्न गराउन सचेतना लगायत बालअधिकारको प्रवर्धन र सडक बालबालिकाको अधिकार तथा भविष्य सुनिश्चित गर्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय, विकासका साभेदार संस्था र नागरिक समाजसँगको समन्वय, सहयोग र सहकार्यमा सञ्चालन गरिने देहायका कार्यक्रम सम्भन्तुपर्दछ ।
  - १) सडक बालबालिका पहिचान तथा उद्धार
  - २) सम्पर्क गृह
  - ३) सामाजिकीकरण केन्द्र
  - ४) पारिवारिक तथा सामाजिक पुनर्मिलन, पुनर्स्थापना र पुनर्एकीकरण
  - ५) पारिवारिक सहयोग तथा आर्थिक विकास

- ६) सचेतना अभिवृद्धि तथा रोकथाम
- (छ) “सडक वालवालिका” भन्नाले चौविसै घण्टा वा रातभर वा दिनभर वा दिनरातको केही समय जीवन निर्वाहका लागि सडकमा आश्रय लिएका निम्नानुसारका वालवालिका सम्भन्नुपर्दछ ।
- १) अभिभावक वा परिवार विहिन भई सडकमा रहेका,
  - २) परिवारसँग लामो समयदेखि सम्पर्कमा नरही पुर्णरूपमा सडकमा रहेका,
  - ३) परिवारसँग समय समयमा सम्पर्कमा रही सडकमा रहेका,
  - ४) परिवारसँगै सडकमा रहेका,
  - ५) विपद, द्वन्द्व लगायतका कारण वासस्थान छाडी वा हराएर वा वेवारिस भएर सडकमा नै जीवन निर्वाह गर्न बाध्य भएका,
  - ६) विभिन्न कारणले परिवारबाट परित्यक्त भइ सडकमा अलपत्र छाडिएका,
  - ७) विशेष परिस्थिति (पारिवारीक विखण्डन समेत) को कारण एकलै वा साथीसँग आश्रय लिएका वालवालिका,

परिच्छेद: २

कार्यक्रम संचालन र उद्देश्य

३. कार्यक्रमको उद्देश्य:

- (१) सडक वालवालिकाको उद्धार, संरक्षण, मनोविमर्श, सामाजिकीकरण, पारिवारीक तथा सामाजिक पुर्नमिलन, पुर्नस्थापना तथा पुर्नएकीकरण गरी उनीहरूलाई सडक जीवनबाट मुक्त गर्नु ।
- (२) वालवालिका सडकमा आउने कारणको पहिचान गरी सो को सम्बोधनद्वारा उनीहरू सडकमा आउने कमलाई निरुत्साहन गर्नु ।
- (३) सडक वालवालिका व्यवस्थापन कार्य तथा खर्च गर्ने प्रकृत्यामा एकरूपता कायम गर्नु ।

४. कार्यक्रम संचालन :

प्रदेश तथा स्थानीय तहमा सडक वालवालिका व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्दा देहाय वमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

- (१) प्रत्येक प्रदेशमा प्रदेश सरकार, सामाजिक विकास मन्त्रालयले सडक वालवालिकाहरूको उद्धार, संरक्षण, लालनपालन, परिवार तथा सामाजिक पुनर्स्थापना, पुनर्मिलन, पुर्नएकीकरण, मनोसामाजिक परामर्श, सामाजिकीकरण लगायतको कार्यहरू संचालन गर्ने, । उद्धार गरिएका वालवालिकाहरूलाई प्रदेशको समन्वयमा सम्बन्धित स्थानीय तह तथा सामाजिक संघसंस्थाबाट पुर्नस्थापना गर्न सकिनेछ ।
- (२) सडक वालवालिकाहरूलाई विभिन्न सचेतनामुलक सन्देश तथा कार्यक्रम संचालन गरी समाजमा बस्ने उपयुक्त वातावरण सृजना गर्दै पुनः सडकमा फर्कनबाट रोक्ने ।
- (३) सडक वालवालिकाहरूको स्वास्थ्य, तथा औषधी उपचार कार्यको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।
- (४) सडक वालवालिकाहरूलाई औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षा, सीपमुलक तथा अभिमुखीकरण तालीम मार्फत सक्षम बनाउने कार्यहरू संचालन गर्ने ।
- (५) वालवालिका सडकमा आउने कारणको पहिचान गरी सो को सम्बोधनद्वारा उनीहरू सडकमा आउने कमलाई निरुत्साहित गर्ने कार्य अगाडि वढाउने ।

- (६) सरोकारवालाहरु (सरकारी तथा गैरसरकारी संघ,संस्था, नागरिक समाज) सँग समन्वय, सहजीकरण र सहकार्य गर्ने ।
- (७) यस स्थानीय तहमा सडक बालबालिका सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन महिला विकास वा सामाजिक विकास शाखामा पठाउने ।

परिच्छेद: ३

खर्च र लेखापरीक्षण:

५. खर्च र लेखापरीक्षण:

- (क) सडक बालबालिका व्यवस्थापनको लागि विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त भएको रकम खर्चको प्रचलित कानून वमोजिम आय व्यव विवरणको लेखा राख्ने तथा आन्तरिक लेखापरीक्षण तथा अन्तिम लेखा परीक्षण गराउने । सोको प्रतिवेदन महिला विकास वा सामाजिक विकास शाखामा समेत पठाउनुपर्ने ।
- (ख) सडक बालबालिकाको व्यवस्थापनको लागि विनियोजित बजेट प्रचलित आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी ऐन, नियमावलीको खर्चको मापदण्डको परिधिभित्र रही खर्च गर्नुपर्नेछ । उक्त रकम खर्च गर्दा सडक बालबालिका उद्धार, संरक्षण तथा व्यवस्थापन मार्गदर्शन २०७२ तथा यस कार्यविधिको परिधिभित्र रही खर्च गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) विनियोजित बजेट अनुसार कुन कुन क्षेत्रमा के कति रकम खर्च गरियो, सडक बालबालिका व्यवस्थापनमा गरिएका सकारात्मक पक्षहरु के के रहे, कमीकमजोरीहरु के के छन् भन्ने सम्बन्धमा विवरण तयार गर्ने । वार्षिक रुपमा महिला विकास वा सामाजिक विकास शाखामा राय सुझाव सहितको प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

६. प्रतिवेदन पेश गर्ने:

यस हरिपुर नगरपालिकाले सडक बालबालिका व्यवस्थापन सम्बन्धी गरेका कार्यक्रमहरुको प्रगती प्रतिवेदन, आय व्यय विवरण, मासिक, त्रैमासिक, अर्धवार्षिक र वार्षिक रुपमा तयार गरी स्थानीय तहले सम्बन्धित प्रदेशको सामाजिक विकास मन्त्रालयमा र प्रदेश सरकार, सामाजिक विकास मन्त्रालयले एकीकृतरुपमा अर्धवार्षिक र वार्षिक रुपमा महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयमा पठाउनुपर्ने ।

परिच्छेद ४

विविध

७. विविध:

सडक बालबालिका सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्दा सडक बालबालिका उद्धार, संरक्षण तथा व्यवस्थापन मार्गदर्शन, २०७२ र सडक बालबालिका पहिचान तथा उद्धारका लागि कार्य संचालन पुस्तिका २०७२ लाई समेत आधार मान्नुपर्नेछ ।

४. हरिपुर नगरपालिका शिक्षा ऐन २०७६

प्रस्तावना :

नेपालको संविधान बमोजिम स्थानीय तहको शिक्षा सम्बन्धि अधिकार तथा नगरस्तरीय सरकार सञ्चालन ऐनमा व्यवस्था भएको शिक्षा सम्बन्धि कार्यहरू कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउन, औपचारिक, अनौपचारिक, वैकल्पिक, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको माध्यमबाट हरिपुर नगरलाई शिक्षित सम्मुन्नत र सम्बृद्ध बनाउन र हरिपुर नगरपालिका क्षेत्र भित्र स्थापना भई सञ्चालन भइरहेका तथा स्थापना हुने विद्यालयहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा एक रुपता एवम् सृजनशिल, सीपयुक्त, दक्ष सकारात्मक सोच उच्च आदर्शले प्रेरित जनशक्ति विकासका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको व्यवस्था मिलाउन वान्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ बमोजिम हरिपुर नगरपालिकाको पाँचौं नगरसभाले यो ऐन बनाई लागु गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :- (१) यस ऐनको नाम हरिपुर नगरपालिका शिक्षा ऐन २०७६ रहेको छ ।

(२) यो ऐन हरिपुर नगरपालिका क्षेत्रभर लागु हुनेछ ।

(३) यो ऐन तुरन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा :- विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :

(क) “ऐन” भन्नाले हरिपुर नगरपालिका शिक्षा ऐन २०७६ लाई सम्झनु पर्दछ ,

(ख) “संघिय शिक्षा ऐन” भन्नाले संघिय संसदले बनाएको शिक्षा ऐनलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ग) “प्रदेश शिक्षा ऐन” भन्नाले प्रदेश संसदले बनाएको शिक्षा ऐनलाई सम्झनु पर्दछ ।

(घ) “नगरपालिका” भन्नाले हरिपुर नगरपालिका सर्लाहीलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ङ) “कार्यपालिका ” भन्नाले हरिपुर नगरपालिका सर्लाहीको कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।

(च) “विद्यालय शिक्षा” भन्नाले आधारभुत र माध्यमिक शिक्षा सम्झनु पर्दछ ।

(छ) “प्रारम्भिक बाल शिक्षा” भन्नाले तीन वर्ष उमेर पुरा भई पाँच वर्ष उमेर पुरा नगरेका बालबालिकाको लागि दिईने प्रारम्भिक शिक्षालाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नर्सरी, के.जी.र मन्टेश्वरी शिक्षालाई समेत सम्झनु पर्छ ।

(ज) “आधारभुत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि कक्षा आठ सम्म दिईने शिक्षालाई सम्झनु पर्छ ।

- (भ) “माध्यमिक शिक्षा ” भन्नाले कक्षा ९ देखि कक्षा १२ सम्म दिईने शिक्षालाई सम्झनु पर्छ ।
- (त्र) “विशेष शिक्षा” भन्नाले दृष्टि विहिन, अटिज्म, बहिरा, (आत्मकेन्द्रीत) बौद्धिक, अपाङ्गता, सुस्तश्रवण वा अति अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखि विशेष प्रकार र निश्चित माध्यमबाट दिईने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “समावेश शिक्षा ” भन्नाले देहायको शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (१) दृष्टिविहिन, न्यूनदृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्तश्रवण, अटिज्म, (आत्मकेन्द्रीत) बौद्धिक, शारीरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधिनमा रही दिईने शिक्षा,
- (२) सामाजिक, आर्थिक र भौगोलिक कारणले पछाडी पारेका व्यक्तिलाई विभेद रहित वातावरणमा दिईने शिक्षा ।
- (ठ) “प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा” भन्नाले प्राविधिक ज्ञान, सीप तथा विषयवस्तु सिकाईको व्यवस्था गरि प्रविधी र व्यवसायको शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा ९ देखि १२ सम्म दिईने शिक्षालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ड) “विद्यालय” भन्नाले सामुदायिक विद्यालय वा संस्थागत विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “सामुदायिक विद्यालय” भन्नाले सरकारबाट नियमितरूपमा अनुदान पाउने गरि अनुमती वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “संस्थागत विद्यालय” भन्नाले नेपालको सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार, वा स्थानीय तहबाट अनुदान नपाउने गरि नीजि लगानीमा सञ्चालन गर्न अनुमती वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय पर्छ ।
- (त) “प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र” भन्नाले खण्ड (छ) बमोजिम शिक्षा दिन खोलिएको प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र, नर्सरी केजी, मन्टेश्वरी आदी सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “आधारभूत विद्यालय” भन्नाले खण्ड (ज) बमोजिमको शिक्षा दिईने विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (द) “माध्यमिक विद्यालय” भन्नाले खण्ड (भ) र (ज) बमोजिमको शिक्षा दिईने विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (ध) “परम्परागत धार्मिक विद्यालय” भन्नाले परम्परागत रूपमा चलि आएका गोन्पा, गुरुकुल, आश्रम, मदरसा जस्ता धार्मिक विद्यालयहरूलाई सम्झनु पर्छ ।
- (न) “आवासिय विद्यालय” भन्नाले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा नगरपालिकाबाट आवासिय विद्यालयको रूपमा अनुमती वा स्वीकृति प्राप्त गरेको विद्यालयलाई सम्झनु पर्छ ।
- (प) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकार संघिय कानुन बमोजिम शिक्षा समबन्धि काम गर्न तोकिएको मन्त्रालयलाई सम्झनु पर्छ ।

- (फ) “प्रदेश मन्त्रालय ” भन्नाले प्रदेश नं. २ को शिक्षा सम्बन्धि काम गर्न तोकिएको मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (ब) “शिक्षक सेवा आयोग” भन्नाले सङ्घीय कानून बमोजिम गठन भएको शिक्षकहरुको नियुक्ती सिफारिस आदी गर्ने आयोगलाई सम्झनु पर्छ ।
- (भ) “पाठ्यक्रम विकास केन्द्र” भन्नाले पाठ्यक्रम निर्माणको लागि जिम्मेपवार निकायलाई सम्झनु पर्छ ।
- (म) “शिक्षक किताव खाना” भन्नाले सङ्घीय कानून बमोजिम गठन भएको शिक्षक किताबखाना सम्झनु पर्छ ।
- (य) “प्रमूख भन्नाले” हरिपुर नगरपालिकाको प्रमूखलाई सम्झनु पर्छ ।
- (र) “प्रमूख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले हरिपुर नगरपालिकाको प्रमूख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ल) “नगर शिक्षा अधिकृत ” भन्नाले हरिपुर नगरपालिकाको शिक्षा शाखाको प्रमूख वा प्रमूखको कामकाज गर्न तोकिएको कर्मचारीलाई सम्झनु पर्छ ।
- (व) “निरीक्षक ” भन्नाले विद्यालय निरिक्षण गर्न तोकिएको अधिकृतलाई सम्झनु पर्छ ।
- (श) “प्रधानाध्यापक” भन्नाले विद्यालयको प्रशासनीक प्रमुखको रुपमा नियमानुसार नियुक्ति भएको विद्यालयको प्रधानाध्यापकलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ष) “शिक्षक” भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रधानाध्यापक समेत जनाउँछ ।
- (स) “अभिभावक” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको अभिभावक भनी विद्यालयको अभिलेखमा जनिएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।
- (ह) “कर्मचारी” भन्नाले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारीलाई सम्झनु पर्छ ।
- (क्ष) “माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा” भन्नाले माध्यमिक शिक्षाको अन्त्यमा हुने परीक्षालाई सम्झनु पर्छ ।
- (त्र) “आधारभुत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा” भन्नाले आधारभुत तहको अन्त्यमा हुने परीक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “अनुमति” भन्नाले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा नगरपालिकाले स्थायी स्वीकृति वा सहायता प्रदान गरि नसकेको कुनै तोकिएको ठाँउ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिईएको अस्थायी स्वीकृतिलाई सम्झनु पर्छ ।

- (अ.१) “स्वीकृति” भन्नाले तोकिए बमोजिमको शर्त पुरा गरेको विद्यालयलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा नगरपालिकाले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (अ.२) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि नाफा नलिने उदेश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी गुठी सम्झनु पर्छ ।
- (अ.३) “शैक्षिक सत्र” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययन अध्यापन गराईने बार्षिक अवधिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (अ.४) “शिक्षा समिति” भन्नाले यसै ऐन बमोजिम गठन भएको नगर शिक्षा समितिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (अ.५) “परीक्षा समिति” भन्नाले आधारभुत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षाका लागि गठन गरिने परीक्षा समितिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (अ.६) “व्यवस्थापन समिति” भन्नाले यसै ऐन बमोजिम गठन भएको विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सम्झनु पर्छ र
- (अ.७) “शुल्क” भन्नाले विद्यालयले नियम बमोजिम विद्यार्थी संग लिन पाउने शुल्कलाई सम्झनु पर्छ ।
- (अ.८) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि, वा मापदण्डमा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- (अ.९) “निरन्तर शिक्षा” भन्नाले सामुदायमा रहेका निरक्षरहरूलाई साक्षरताको अवसर र आधारभुत सीप हासिल गरेका ईच्छुक व्यक्तिहरूको लागि माथिल्लो साक्षरता सीप विकास सम्बन्धी शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (अ.१०) “दुर शिक्षा” भन्नाले विद्यालयमा उपस्थित नभइ सञ्चारका साधनको प्रयोग गरि शिक्षक र विद्यार्थी आमने सामने हुन नसक्ने परिस्थितिमा प्रदान गरिने शिक्षालाई सम्झनु पर्छ ।
- (अ.११) “ईशिक्षा” भन्नाले आधुनिक सुचना तथा सञ्चार प्रविधि कम्प्यूटर, ईमेल, इन्टरनेट आदीका माध्यमबाट प्रदान गरिने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (अ.१२) “विशेषज्ञ/विज्ञ” भन्नाले सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर उत्तिर्णलाई सम्झनु पर्छ ।
- ३. विद्यालय खोल्ने अनुमति लिनुपर्ने :-** (१) नरपालिकाले आफैँ सञ्चालन गर्ने वाहेक नेपाली नागरिक वा नेपाली नागरिकको समुदायले विद्यालय खोल्न, कक्षा थप गर्न चाहेमा निर्धारित ढाँचामा तोकिएको विवरण खुलाई सम्बन्धित वडा समितिको सिफारिस सहित शैक्षिक सत्र शुरु हुनुभन्दा चार महिना अगावै नगरपालिकामा अनुमतिका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ । यसरी निवेदन दिंदा संस्थागत विद्यालय खोल्न चाहनेले सो विद्यालय शैक्षिक गुठी वा सहकारी कुन रूपमा सञ्चालन गर्न चाहेको हो सो व्यहोरा समेत निवेदनमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेमा नगरपालिकाले सो निवेदन उपर आवश्यक जाँचवुभ (पुर्वाधारप्रभाव मूल्यांकन सहित, साधनको अवस्था, श्रोत, भौतिक अवस्था) गर्ने गराउनेछ । जाँचवुभ गर्दा विद्यालय खोल्न अनुमति दिन मनासिव देखिएमा नगर शिक्षा समितिको सिफारिस सहित कार्यपालिकामा पेश गरिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको सिफारिस सहित प्रतिवेदन प्राप्त भएमा तोकिएको शर्त बन्देज पालना तथा पुरा गर्ने गरि नगरकार्यापालिकाले अनुमति प्रदान गरिनेछ तर, तह थप नहुने गरि कक्षा थप गर्नु परेमा नगर शिक्षा समितिको सिफारिसमा नगर प्रमूख स्तरको निर्णयबाट अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(४) यो दफा प्रारम्भ हुँदाको बखत कम्पनीको रुपमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयले चाहेमा कम्पनी खारेज गरि शैक्षिक गुठी वा सहकारी अन्तर्गत विद्यालय संचालन गर्न नगरपालिकामा निवेदन दिन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम निवेदन परेमा निवेदन उपर आवश्यक जाँचवुभ गर्दा निवेदन दिने विद्यालयको माग मनासिव देखिएमा नगर शिक्षा समितिको सिफारिसमा नगर कार्यपालिकाले विद्यालय सञ्चालन गर्न अनुमति तथा स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (२) वा (३) वा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका विद्यालयलाई शैक्षिक गुठी वा सहकारीको रुपमा सञ्चालन गर्न अनुमति दिईने छैन ।

(क) सरकारी वा सार्वजनिक भवनमा सञ्चालन भएको विद्यालय,

(ख) सरकारी वा सार्वजनिक जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएको विद्यालय,

(ग) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विद्यालयको नाममा भवन वा जग्गा दान दातव्य दिएकोमा सो भवनमा वा त्यस्तो जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएको विद्यालय ।

(७) विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(८) उपदफा (२) वा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि निजी स्रोतबाट आधारभुत विद्यालयको प्रारम्भिक वाल शिक्षा केन्द्र खोल्ने अनुमति सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिसमा नगरकार्यपालिकाको कार्यालयले दिन सक्नेछ ।

(९) कुनै सामाजिक परोपकारी वा कल्याणकारी संस्थाले कुनै मुनाफा नलिने उदेश्य राखि गुरुकुल, मदरसा, गुम्वा वा गोन्पा समेतका विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहेमा सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(१०) मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति सम्बन्धि व्यवस्था उपदफा (१) र (२) बमोजिमनै हुनेछ ।

(११) प्रचलित नेपालको कानून बमोजिम स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरु यसै ऐन बमोजिम स्थापना भएको मानिनेछ ।

(१२) यस दफा बमोजिम अनुमति वा कक्षा/तह थप वा स्वीकृति सम्बन्धि र विद्यालयको सञ्चालन सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(१३) विद्यालयको स्तर थप तथा घटाउने र गाभ्ने सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४. विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, खुल्ला शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :- (१) नगरपालिकाले आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गरि कुनै सामुदायिक विद्यालयमा विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा र खुल्ला शिक्षा सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) विशेष शिक्षा र समावेशी शिक्षा सम्बन्धि व्यवस्था साधारण शिक्षा सरह हुनेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विशेष शिक्षा तर्फ अध्ययनरत बालबालिकाको लागि पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाई सहजीकरण प्रक्रिया र मूल्याङ्कन प्रणालीमा फरक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) विशेष शिक्षा समावेशी शिक्षा र खुल्ला शिक्षा सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(५) अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षा सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५. शिक्षाको प्रकार :-

(क) आधारभुत शिक्षा

(१) साधारण शिक्षा

(२) परम्परागत धार्मिक शिक्षा

(ख) माध्यमिक शिक्षा

(१) साधारण शिक्षा

(२) परम्परागत धार्मिक शिक्षा

(३) प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा

६. शिक्षाको माध्यम :- (१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली वा अंग्रेजी दुवै भाषा हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएकोभएतापनि देहायको अवस्थामा शिक्षाको माध्यम देहाय बमोजिमको हुनेछ ।

(क) आधारभुत तहको प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि कक्षा ५ सम्म विद्यार्थीको मातृभाषामा शिक्षा दिन सक्नेछ ।

(ख) गैर नेपाली नागरिकले विद्यालयमा अध्ययन गर्दा निजले चाहेमा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा अन्य कुनै भाषा विषय अध्ययन गर्न सक्नेछ ।

(ग) भाषा विषयमा अध्यापन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ ।

७. विद्यालयको पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक :- (१) विद्यालयले नेपाल सरकार , प्रदेश सरकार र नगरपालिकाबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र अन्य सन्दर्भ सामाग्री लागु गर्नुपर्नेछ ।

(२) पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

द. परीक्षाको सञ्चालन र व्यवस्थापन :- (१) माध्यमिक शिक्षाको कक्षा दश र माध्यमिक तहको अन्त्यमा हुने परीक्षाको सञ्चालन प्रदेश शिक्षा ऐन एवम् सङ्घीय शिक्षा ऐन बमोजिम हुनेछ ।

(२) आधारभुत तहको अन्त्यमा हुने आधारभुत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा यस ऐन अनुसार गठित परीक्षा सञ्चालन समितिले सञ्चालन गर्नेछ ।

(३) आधारभुत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षाको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्नको लागि नगरपालिकामा देहाय बमोजिमको आधारभुत शिक्षा परीक्षा समिति रहनेछ ।

(क) नगर शिक्षा शाखा प्रमुख

- अध्यक्ष

(ख) सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरुको प्रतिनिधित्व हुनेगरि कम्तीमा ५ वर्ष सेवा गरेका, कम्तीमा एकजना महिला सहित परीक्षा समितिले मनोनित गरेको तीन जना

- सदस्य

(ग) विद्यालय निरिक्षक वा शिक्षा प्राविधिक सहायक

- सदस्य सचिव

(४) उपदफा (३) बमोजिम समितिमा मनोनित सदस्यको पदावधि (दुई वर्षको हुनेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम परीक्षा समितिले सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञलाई परीक्षा समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (३) बमोजिम परीक्षा समितिले बैठक सम्बन्धि व्यवस्था आफै व्यवस्थित गर्न सक्नेछ ।

(७) आधारभुत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) परीक्षा सञ्चालन सम्बन्धमा नीति निर्धारण गर्ने ।

(ख) परीक्षाको पश्नपत्र निर्माण र परिमार्जन गर्ने गराउने, विशिष्टकरण तालिका , उत्तरकुञ्जिका, प्रश्नपत्र निर्माण गर्ने गराउने ।

(ग) परीक्षा केन्द्र तोक्ने हटाउने ।

(घ) विद्यालयलाई समूहमा विभाजन गरि परीक्षा सञ्चालन गर्ने ,

(ङ) परीक्षाफल प्रकाशन गराउने तथा उत्तीर्ण परीक्षार्थीलाई प्रमाणपत्र, लब्धाङ्क पत्र दिने ,

(च) परीक्षा शुल्क तथा परीक्षा सम्बन्धि काममा संलग्न व्यक्तिको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने ,

(छ) कुनै परीक्षा केन्द्रमा अनियमितता भएमा आवश्यकता अनुसार परीक्षा बदर गरी पुनः परीक्षा गराउने वा त्यस्तो परीक्षा केन्द्र बन्द गर्ने ।

(ज) विपद् वा अन्य कुनै कारण बाट निर्धारित समयमा परीक्षा सञ्चालन गर्न वा परीक्षाफल प्रकाशन गर्न बाधा परेमा तुरुन्तै आवश्यक निर्णय लिने ।

(ञ) आधारभुत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिमको हुनेछ ।

९. नगर शिक्षा समिति :- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालयको रेखदेख, व्यवस्थापन र समन्वय गर्ने कामको लागि देहाय बमोजिमको नगरशिक्षा समिति रहनेछ ।

(क) नगरपालिका प्रमुख	अध्यक्ष
(ख) नगरपालिका उप प्रमुख	सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
(घ) कार्यपालिकाका (सदस्यहरु मध्येबाट नगर प्रमुखले मनोनित गरेको एक जना	सदस्य
(ङ) नगरकार्यपालिका सामाजिक विकास समितिको संयोजक	सदस्य
(च) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरु मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एकजना	सदस्य
(छ) सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा स्थायी शिक्षकहरु मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एकजना	सदस्य
(ज) संस्थागत विद्यालयका सञ्चालक वा प्रधानाध्यापकहरु मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले	

मनोनित गरेको एकजना

सदस्य

.(भ) नेपाल शिक्षक महासंघको नगर समितिको अध्यक्ष वा प्रतिनिधी

सदस्य

(ब) शिक्षा क्षेत्रमा कृयाशील स्थानीय सामुदायिक संस्था, शिक्षाविद्ध, बौद्धिक व्यक्ति वा

समाजसेवीहरु मध्येबाट नगर प्रमुखले मनोनित गरेको एकजना

सदस्य

(ट) नगर शिक्षा अधिकृत

सदस्य सचिव

उपदफा (१) बमोजिम सदस्य मनोनित गर्दा कम्तीमा दुई जना महिला पर्ने गरि मनोनयन गर्नुपर्ने छ ।

(२) मनोनित सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ । त्यस्ता सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण पुरा नगरेमा वा आफ्नो जिम्मेवारी तथा कर्तव्य पुरा नगरेमा निजलाई मनोनित गर्ने पदाधिकारी वा निकायले जुनसुकै वखत पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर यसरी हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो सफाई पेशगर्ने मौकाबाट वञ्चित गरिनेछैन ।

(३) समितिले विषय विज्ञ वा कुनै कर्मचारीलाई नगर क्षेत्रभित्रका शिक्षकहरुका पेशागत संगठनका प्रमुखहरुलाई आवश्यकता अनुसार पर्यवेक्षकको रूपमा बैठकमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(४) नगर शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ :-

(क) बालबालिकालाई आधारभुत शिक्षा सम्मको अध्ययन अनिवार्य रूपमा गराउन अभिभावकलाई जानकारी गराउने तथा त्यसका लागि प्रोत्साहन गर्ने,

(ख) जात, लिङ्ग समेतको आधारमा विवरण वनाई अद्यावधिक गर्न सहयोग पुर्याउने,

(ग) विद्यालयको शैक्षिक योजना सम्बन्धि अभिलेख अद्यावधिक गर्न सहयोग पुर्याउने तथा त्यस्तो योजनाको अनुगमन गरि सम्बन्धित निकायमा सुभाब पठाउने,

(घ) व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान र परिचालनमा सहयोग पुर्याउने,

(ङ) गरिबीको रेखामुनि रहेको परिवारको लगत राखि त्यस्ता परिवारका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता गराउन आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,

(च) व्यवस्थापन समितिको कार्यमा समन्वय गर्ने तथा शिक्षाको गुणात्मक विकासको लागि विद्यालयको सुपरिवेक्षण र अनुगमन गरि प्रधानाध्यापक, शिक्षक लगायत व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक सुभाब र सहयोग गर्ने,

- (छ) विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न जनचेतनामूलक तालिम, गोष्ठी, सेमिनार तथा कार्यशाला सञ्चालन सम्बन्धमा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने,
- (ज) विद्यालयको भौतिक स्थितीको अध्ययन गरि सुधारका लागि सुझाव दिने,
- (झ) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण तयार गर्न सहयोग गर्ने ,
- (ञ) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका शिक्षित जनशक्तिका अभिलेख राख्ने र त्यस्ता जनशक्तिबाट स्वयम्सेवक भै अध्यापन गर्न प्रोत्साहित गर्ने,
- (ट) विद्यालयको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाउने र परिचालन गर्न सहयोग गर्ने,
- (ठ) विद्यालयस्तरीय अन्तरखेलकुद तथा अतिरिक्त शैक्षिक कृयाकलापको विकास तथा सञ्चालन गराउन नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने ,
- (ड) आफ्नो क्षेत्र भित्रका बालबालिकाको विद्यालय शिक्षामा पहुँच बढाउनको लागि व्यवस्था गर्ने,
- (ढ) आफ्नो क्षेत्रभित्र विशेष शिक्षा तथा समावेशी शिक्षा, गुरुकुल, मदरसा, गुम्बाबाट प्रदान गरिने शिक्षा सम्बन्धि योजना तर्जुमा गर्ने,
- (ण) विद्यालयको विपद् जोखिम अवस्था लेखाजोखा गरि प्रभाव न्यूनीकरणका लागि कार्ययोजना तयार गर्ने ,
- (त) विद्यालयमा शिक्षा सुधारका लागि योजना बनाई नगरपालिकामा पेश गर्ने ।
- (थ) नगर क्षेत्र भित्र विद्यालय सञ्चालन अनुमति विद्यालय सार्ने, गाभ्ने, समायोजन गर्ने लगाएतका कार्य गर्नका लागि नगरकार्यपालिकामा सिफारिस गर्ने ।
- (द) आफ्नो सेवा क्षेत्र भित्रका शिक्षक, कर्मचारीहरुको विवरण अद्यावधिक गराउने, रिक्त दरवन्दीमा नियुक्तिका लागि शिक्षक सेवा आयोगमा विस्तृत विवरण सहित माग गर्न लगाउने,
- (ध) नगर क्षेत्र भित्रका विद्यालयमा शैक्षिक कार्यक्रममा एकरूपता हुनेगरी वार्षिक शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने
- (न) भौगोलिक एवम् विशेष क्षेत्रका आधारमा शिक्षा सम्बन्धि सुविधाको व्यवस्थापन गर्ने,
- (प) नगर क्षेत्र भित्रका शिक्षकहरुको विशेष योगदान र कार्यदक्षता मूल्याङ्कन गरी पुरस्कार र सम्मान, प्रशंसाका लागि सिफारिस गर्ने ।
- (फ) नगर क्षेत्र भित्रका शिक्षकहरुको क्षमता विकासका लागि तालिम, सेमिनार, गोष्ठी, कार्यशाला आयोजना गर्ने ।

.(ब) नगर भित्रका विद्यालयहरुमा आवश्यकता अनुसार शिक्षकहरुको सरुवा एवम् दरबन्दी मिलान गर्न सिफारिस गर्ने ,

(भ) आवश्यकता अनुसार नगर स्रोत शिक्षक दरबन्दी निर्माण गर्न सिफारिस गर्ने ।

१०. शिक्षा समितिको बैठक :- (१) नगरशिक्षा समितिको बैठक कम्तिमा तीन महिनामा एक पटक बस्नेछ तर आवश्यकता अनुसार सो भन्दा बढी बैठक बस्न बाधा पर्ने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्न सक्नेछ ।

(३) समितिको बैठक समितिको अध्यक्षको निर्देशनमा सदस्य सचिवले बोलाउने छ ।

(४) बैठक सम्बन्धि अन्य व्यवस्था समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

११. शिक्षा नगर कोष :- (१) सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासमा सहयोग पुर्याउन , शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न , विद्यार्थी शिक्षक र अभिभावकहरुलाई प्रोत्साहन र क्षमता विकासका कार्य गर्न नगरपालिका स्तरमा एक नगर शिक्षा कोष रहनेछ ।

(२) उपदफ (१) कबोजिम कोषमा देहायका रकमहरु रहनेछन् ।

(क) सङ्घीय सरकारबाट नगर शिक्षा कोषका लागि प्राप्त अनुदान रकम,

(ख) प्रदेश सरकारबाट नगर शिक्षा कोषका लागि प्राप्त अनुदान रकम,

(ग) नगरपालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(घ) संस्थागत विद्यालयबाट प्राप्त विद्यालयको कुल आम्दानी मध्ये तोकिए बमोजिम प्रतिशतले हुन आउने रकम,

(ङ) शिक्षा करबाट उठेको रकम,

(च) चन्दाबाट प्राप्त रकम,

(छ) शिक्षा समिति तथा परीक्षा समितिको निर्णय अनुसार प्राप्त अन्य रकम ।

३. कोषको सञ्चालन, व्यवस्थापन र परिचालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. विद्यालय व्यवस्थापन समिति :- (१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरु रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ, जसको कार्यावधी ३ वर्षको रहनेछ ।

(क) अभिभावकले आफुहरु मध्येबाट छानी पठाएका दुई जना महिला सहित - ४ जना

(ख) विद्यालय रहेको वडाको वडाध्यक्ष वा वडा समितिको सदस्य मध्येबाट सो वडा समितिले सिफारिस गरेका पदाधिकारी - १ जना

(ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय वृद्धिजीवी, शिक्षा प्रेमी, विद्यालयलाई निरन्तर दश वर्ष देखि सहयोग गर्ने वा विद्यालयलाई १० लाख वा सो भन्दा बढी नगद वा जिन्सीसहयोग गरेका चन्दादाताहरु मध्येबाट नगरपालिकाले मनोनित गरेको - २ जना

(घ) विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरुले आफु मध्येबाट छानी पठाएका - १ जना

(ङ) विद्यालयका प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव

(२) विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको हकमा कम्तीमा पचास प्रतिशत सदस्यहरु अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका अभिभावकहरु र समावेशी वा स्रोत कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तीमा एक जना सदस्य अपाङ्गता भएका विद्यार्थीको अभिभावक रहनेछन् ।

(३) प्राविधिक तथा व्यवसायिक विषयमा अध्यापन गराउने माध्यमिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा नगरपालिकाको सम्बन्धित शाखाको एक जना प्रतिनिधि र उद्योग वाणिज्य संघको एक जना प्रतिनिधि सदस्य रहनेछन् ।

(४.क) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको दफा (१२) को उपदफा (१) को (क) र (ग) बमोजिमको सदस्यहरु मध्येबाट छानेको सदस्य सो समितिको अध्यक्ष हुनेछ । तर उपदफा (ख) बमोजिमका सदस्यले मत दिन मात्र पाउनेछ ।

(४.ख) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षको अनुपस्थितिमा सो समितिका ज्येष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(५) सम्बन्धित विद्यालय निरीक्षक वा विद्यालय निरीक्षण गर्न तोकिएको कर्मचारीलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा पर्यवेक्षकको रूपमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(६) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

(क) विद्यालय संस्थापक, लगानीकर्ता वा अभिभावकहरु मध्येबाट विद्यालयको सिफारिसमा नगर प्रमुखले मनोनित गरेको व्यक्ति - अध्यक्ष

(ख) अभिभावकहरु मध्येबाट छानी पठाएका एक जना महिला सहित दुई जना - सदस्य

(ग) विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष वा वडा समितिले तोकेका वडा समितिको सदस्य - सदस्य

(घ) सम्बन्धित विद्यालय निरीक्षक वा शिक्षा शाखा हेर्ने शाखा अधिकृत - सदस्य

(ङ) विद्यालयका शिक्षकले आफुहरु मध्येबाट छानी पठाएको एक जना - सदस्य

(च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव

(७) उपदफा (१), (४) र (७) बमोजिम छानिएका वा मनोनित अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि तिन वर्षको हुनेछ । त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा वा आफ्नो दायित्व पुरा नगरेमा त्यसरी छान्ने वा मनोनयन गर्ने अभिभावक, पदाधिकारी वा निकायले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ ।

तर त्यसरी हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

(८) सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापनमा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ ।

(क) विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख, निरीक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ,

(ख) विद्यालयको लागि चाहिने आर्थिक स्रोत जुटाउने,

(ग) शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तालिमको लागि छनौट गर्ने,

(घ) तालिममा जाने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तालिमबाट फर्केपछि तोकिए बमोजिम कम्तिमा विद्यालयमा सेवा गर्नु पर्ने अवधि सम्बन्धमा शर्तहरु निर्धारण गरी कबुलियतनामा गराउने,

(ङ) शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको सेवाको सुरक्षा र सम्बर्द्धन गर्ने

- (च) नगरपालिकाको अनुमति लिई विद्यालयको स्रोत वाट वेहोर्ने गरि शिक्षक तथा कर्मचारी नियुक्त गर्ने । त्यसरी नियुक्त शिक्षक तथा कर्मचारीलाई नेपाल सरकारले समान तहका शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तोकिएको तलब स्केलमा नघटाई तलब भत्ता दिने,
- (छ) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको दरबन्दी शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको हाजिरी जाँच गरी गयल हुने शिक्षक वा कर्मचारी उपर आवश्यक कारवाही गर्ने,
- (ज) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई यस ऐन बमोजिम कारवाही गर्नु पर्ने विषयमा कारवाही गर्नका लागि नगरपालिकामा सिफारिस पेश गर्ने,
- (ज) विद्यालयको शैक्षिक स्तर वृद्धिका गर्न आवश्यक सामान तथा शैक्षिक सामाग्रीहरुको व्यवस्था गर्ने,
- (ट) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र नगरपालिकाबाट सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरुमा विद्यालयलाई सरिक गराउने,
- (ठ) शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुले पालना गर्नुपर्ने आचार संहिता बनाई लागु गर्ने ,
- (ड) शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको अभिलेख अध्यावधिक गराई पुरा गर्ने,
- (ढ) प्रत्येक वर्ष विद्यालयका चन्दादाता अभिभावकहरुको भेला गराई विद्यालयको अघिल्लो शैक्षिक वर्षको आय, व्यय तथा शैक्षिक उपलब्धि र अगामी वर्ष शैक्षिक कार्यक्रमको सम्बन्धमा जानकारी गराउने,
- (ण) विद्यालयको लेखा परिक्षणको लागि प्रचलित कानुन बमोजिम नगरले नियुक्त गरेको लेखापरिक्षकलाई लेखा परिक्षणमा आवश्यक सहयोग गर्ने,
- (त) विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी तथा अभिभावकलाई विद्यालयको विकास तथा पठनपाठन सम्बन्धमा उत्प्रेरित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
- (थ) विद्यार्थीलाई उपलब्ध गराईएको छात्रवृत्ति रकम प्रदान गर्ने,
- (द) निरिक्षकले विद्यालयको छडके जाँच र निरिक्षण गर्दा हाजिरी पुस्तिका वा विद्युतीय हाजिरीमा गयल जनाईएकोमा त्यस्ता गयल भएका शिक्षक तथा कर्मचारीको गयल भएका दिनको तलब कट्टी गर्ने,
- (ध) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सचिवालय विद्यालय भवनमा रहने व्यवस्था मिलाउने तथा विद्यालयको कागजपत्र र अभिलेख सुरक्षित गर्ने,
- (न) नगरपालिका संग समन्वय गरि शैक्षिक विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने,

(प) विद्यालयमा लक्षित समूहका लागि विशेष प्रकृतिको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक देखिएमा नगरपालिकामा माग गर्ने,

(फ) वार्षिक रूपमा विद्यालयका आवश्यक मालसमान, मसलन्द सामाग्रीको खरिद योजना स्वीकृत गर्ने,

(ब) विद्यालयको विपद् जोखिम अवस्था लेखाजोखा गरि प्रभाव न्यूनीकरणका लागि कार्ययोजना बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने,

(भ) विद्यालयको चल अचल सम्पतिको संरक्षण र सदुपयोग गर्ने,

(म) आफ्नै स्रोतबाट नियुक्त हुने शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा, शर्त तथा विभागीय कारवाहीलाई व्यवस्थित गर्न कार्यविधि बनाई नगर शिक्षा अधिकृत मार्फत नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराई लागु गर्ने,

(य) शिक्षक तथा कर्मचारीले आफ्नो पद अनुसारको आचरण पालना नगरेमा वा काम कर्तव्य पुरा नगरेमा प्रचलित कानून बमोजिम सचेत गराउने, नगर शिक्षा समिति समक्ष कारवाहीको लागि सिफारिस गर्ने तर यसरी विभागीय कारवाही अगाडी बढाउँदा सफाईको मनासिव मौका दिनु पर्नेछ ।

(र) विद्यालयका शिक्षक एवं कर्मचारीलाई विशेष योगदान क्षमता र विद्यालय प्रतिको समर्पणका आधारमा पुरस्कृत गर्ने,

(ल) नगर शिक्षा अधिकारीले दिएको निर्देशन अनुरूप काम गर्ने ।

१२. संस्थागत विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) विद्यालयको सञ्चालन , रेखदेख, निरिक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।

(ख) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवाको सुरक्षा र सम्बर्द्धन गर्ने,

(ग) विद्यार्थीलाई परीक्षामा सामेल गराउने,

(घ) नेपाल सरकारबाट सञ्चालित बिभिन्न कार्यक्रममा विद्यार्थीलाई सरिक गराउने,

(ङ) प्रत्येक वर्ष विद्यालयका चन्दादाता अभिभावकहरुको भेला गराई विद्यालयको अघिल्लो शैक्षिक वर्षको आय, व्यय तथा शैक्षिक उपलब्धि र अगामी वर्षको शैक्षिक कार्यक्रमको सम्बन्धमा जानकारी गराउने,

(च) विद्यालयको शिक्षक पदको दरबन्दी स्वीकृत गर्ने तथा रिक्त पदमा अस्थायी शिक्षक नियुक्त गर्ने र ६ महिना भित्र स्थायी पदपुर्तीको प्रकृया शुरु गर्ने,

(छ) विद्यालयमा नियुक्त शिक्षक तथा कर्मचारीलाई सामुदायिक विद्यालयका समानतहका शिक्षकलाई नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउने तलव भत्तामा नघट्ने गरि सुविधा उपलब्ध गराउने,

- (ज) शिक्षक तथा कर्मचारी कल्याण कोषको व्यवस्था मिलाउने,
- (झ) खण्ड (ज) बमोजिमको कोषमा जम्मा भएको रकम सोही खण्डमा उल्लिखित काममा मात्र खर्च गर्ने,
- (ञ) आफ्नो आचरण अनुसार काम नगर्ने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई विभागीय कारबाही गर्ने,
- (ट) विद्यालयको लेखा परिक्षण नगरपालिकाले नियुक्त गरेको लेखा परिक्षकबाट गराउनु पर्नेछ ।
- (ठ) विद्यार्थीहरूले पालना गर्नुपर्ने आचार संहिता बनाई लागु गर्ने,
- (ड) नगर शिक्षा अधिकारीले दिएको निर्देशन अनुरूप काम गर्ने ।
- (१३) व्यवस्थापन समितिले आफ्नो अधिकार मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार व्यवस्थापन समितिको सदस्य - सचिवलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(१४) व्यवस्थापन समितिको छनौट, योग्यता तथा बैठक सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सकिने :- (१) देहायको अवस्थामा एवम् तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्न नसकेमा सोको कारण खुलाई शिक्षा समितिको सिफारिसमा नगरपालिकाले विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई विघटन गर्न सक्नेछ ।

- (क) विद्यालयको सम्पति हिनामिना गरेमा,
- (ख) विद्यालयको शैक्षिक वातावरण खल्बल्याएमा,
- (ग) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा नगरपालिकाको नीति विपरित काम गरेमा,
- (घ) सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीले दिएको निर्देशनको पालना नगरेमा,

तर त्यसरी विघटन गर्नु अघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मुनासिव मौका दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन भएपछि अर्को विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभए सम्म विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम गर्न नगरपालिकाले एक अस्थायी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

१४. शिक्षक अभिभावक संघको गठन :- प्रत्येक विद्यालयमा तोकिए बमोजिमको एक शिक्षक अभिभावक संघ रहनेछ । शिक्षक अभिभावक संघको गठन, काम कर्तव्य र अधिकार बैठक सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१५. विद्यालयको सम्पति :- (१) सामुदायिक विद्यालयको अचल सम्पति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ । सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पति सार्वजनिक सम्पति मानिनेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको वा समायोजन सामुदायिक विद्यालयको अचल सम्पतिको व्यवस्थापन नगरपालिकाले गर्नेछ ।

(२) शैक्षिक गुठी तथा सहकारीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको अचल सम्पति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ । त्यस्तो विद्यालयको सम्पति सार्वजनिक सम्पति मानिनेछ र यो सम्पतिको स्वरूप परिवर्तन हुने छैन ।

(३) कम्पनिको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पति कम्पनिको नाममा रहनेछ ।

(४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्था संग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल अचल सम्पति प्राप्त गर्नु अघि नगरपालिकाको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको सम्पति नगरपालिकाको स्वीकृति वेगर वेचविखन गर्न पाइने छैन ।

(६) विद्यालयको नाममा रहेको सम्पतिको सुरक्षा गर्ने प्रमुख दायित्व व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकको हुनेछ ।

(७) विद्यालयको सम्पति संरक्षण सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिमको हुनेछ ।

१५. विद्यालयको वर्गीकरण :- विद्यालयलाई तोकिएको आधारमा वर्गीकरण गरिनेछ ।

१६. निशुल्क शिक्षा तथा शुल्क शिक्षा सम्बन्धि व्यवस्था :- (१) नेपाल सरकारले निशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षाका लागि सामुदायिक विद्यालयले विद्यार्थीको नाममा कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउनेछैन ।

(२) कुनै संघ संस्था वा अभिभावकले आफ्नो स्वेच्छाले सामुदायिक विद्यालयलाई दिएको दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग लिन सकिनेछ ।

(३) सबै बालबालिकालाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा निशुल्क र अनिवार्य गर्नको लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ ।

(४) दृष्टिविहिन बालबालिकालाई ब्रेललिपी तथा बहिरा तथा स्वर वा वोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट निशुल्क शिक्षा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

(५) विद्यालयले विद्यार्थीलाई कुनै कक्षामा भर्ना गर्दा एक पटक मात्र शुल्क लिईसके पछि पुन सोही विद्यालयको अर्को कक्षामा भर्ना गर्नका लागि कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।

(६) विद्यालयले विद्यालयको भौतिक संरचना निर्माण तथा मर्मत गर्नका लागि कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।

(७) संस्थागत विद्यालयले लिन पाउने तोकिए बमोजिमको शुल्क नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराई निर्धारण गर्नु पर्नेछ । यसरी शुल्क निर्धारणको स्वीकृति दिंदा विद्यालयले उपलब्ध गराएको सुविधाको आधारमा दिईनेछ ।

(८) संस्थागत विद्यालयले लिन पाउने शुल्क तथा शुल्क निर्धारणका आधारहरु लगायत अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिमको हुनेछ ।

(९) कुनै विद्यालयले यस ऐन विपरित कुनै शुल्क लिएमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो शुल्क सम्बन्धित विद्यार्थीलाई फिर्ता गर्न लगाउनु पर्छ ।

(१०) यस ऐन तथा अन्तर्गत बनेका नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड विपरित शुल्क लिने विद्यालयलाई तोकिएको अधिकारीले पचास हजार रुपैया सम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(११) संस्थागत विद्यालयले प्रचलित कानूनले तोके बमोजिमको व्यवस्था गरि सो विवरण नगरपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

१७. विद्यार्थी प्रोत्साहन तथा छात्रवृत्ति सम्बन्धि व्यवस्था :- (१) नगरपालिकाले सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना हुने विद्यार्थीलाई तोकिए बमोजिम छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) संस्थागत विद्यालयले प्रत्येक कक्षामा प्रथम, द्वितीय, र तृतीय हुने विद्यार्थीलाई तोकिए बमोजिम शुल्क सहूलियत गरि जेहेन्दार छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) संस्थागत विद्यालयले विद्यालयमा भर्ना भएका कुल विद्यार्थी संख्याको कम्तिमा दश प्रतिशतमा नघट्ने गरि तोकिए बमोजिमको विपन्न, तथा गरिव, महिला, जनजाती, दलित, अपाङ्गता भएका जेहेन्दार विद्यार्थीलाई निशुल्क छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको छात्रवृत्तिको लागि विद्यार्थी छनौट गर्न प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा अभिभावक वाट छनौट भएको सदस्यको संयोजकत्वमा नगरपालिकाको विद्यालय निरीक्षक वा अधिकृत स्तरको कर्मचारी, वडा अध्यक्ष वा निजले तोकेको सदस्य र विद्यालयको प्रधानाध्यापक रहेको एक छात्रवृत्ति समिति रहनेछ ।

(५) उपदफा (२) बमोजिम छात्रवृत्तिका लागि विद्यार्थी छनौट गर्ने आधार प्रक्रिया सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१८. बालबालिकालाई अनिवार्य रूपमा विद्यालयमा पठाउनु पर्ने :- (१) सबै अभिभावकले पाँच वर्ष पुरा भएका बालबालिकालाई आधारभुत शिक्षाका लागि अनिवार्य रूपमा विद्यालय पठाउनु पर्नेछ ।

(२) शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गर्न नगरपालिकाले प्रत्येक विद्यालयका लागि निश्चित भौगोलिक क्षेत्रलाई सेवा क्षेत्रको रूपमा तोकिदिन सक्नेछ ।

(३) नगरपालिका क्षेत्र भित्रका टुहुरा, अलपत्र परेका र बेसहारा तथा अति विपन्नतामा परी विद्यालय जान नसकेका वा विद्यालय छोडेका बालबालिकालाई छात्रवृत्ति वा विशेष व्यवस्था गरि वा निजका अभिभावक वा संरक्षकलाई सघाई बालबालिकालाई विद्यालयमा ल्याउनु नगरपालिका, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकको जिम्मेवारी हुनेछ ।

(४) उपनियम (१) बमोजिम आफ्नो क्षेत्र भित्रका बालबालिकालाई विद्यालय पठाए नपठाएको सम्बन्धमा शिक्षा समिति, विद्यालय निरीक्षक, वडाध्यक्ष तथा सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीले अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नुपर्दछ ।

(५) कुनै अभिभावकले उपनियम (१) बमोजिम बालबालिकालाई विद्यालय पठाएको नदेखिएकोमा त्यसता अभिभावकलाई सम्झाई बुझाई विशेष सहयोग तथा प्रेरित गरि त्यस्ता बालबालिकालाई विद्यालयमा पठाउन लगाउनु पर्नेछ ।

(६) उपनियम (५) बमोजिम सम्झाई बुझाई गर्दा समेत बालबालिकालाई विद्यालय नपठाउने अभिभावकलाई नगरपालिकाबाट उपलब्ध गराउने सेवा सुविधाबाट क्रमश कम गर्दै लान सकिनेछ । तर बालबालिकाको विद्यालय शिक्षा छुटाउन पाइने छैन ।

(७) यस दफा बमोजिम विद्यालयमा भर्ना भएका विद्यार्थीलाई विद्यालयले निशुल्क अध्ययन गराउनु पर्नेछ ।

(८) विद्यालय जाने उमेर समूहका बालबालिकालाई अनिवार्य रूपमा विद्यालय भर्ना अभियान तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागु गर्ने दायित्व नगरपालिकाको हुनेछ ।

१९. विद्यालय खोल्ने, कक्षा थप गर्न नाम परिवर्तन गर्न, सार्न, गाभ्ने, समायोजन गर्न, कक्षा वा तह घटाउन वा बन्द गर्न सक्ने :- (१) नगरपालिकाले नगर शिक्षा समितिको निर्णय लिई कुनै ठाँउमा विद्यालय खोल्न , कक्षा थप गरी सञ्चालन गर्ने अनुमति दिन, विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न, सञ्चालन भईरहेको कुनै विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न दुई वा सो भन्दा बढी विद्यालय गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न, एउटा विद्यालयलाई अर्को विद्यालयलाई समायोजन गर्न, कुनै विद्यालयको तह वा कक्षा घटाउन वा बन्द गर्न सक्नेछ ।

(२) विद्यालय खोल्ने, कक्षा थप गर्ने, नाम परिवर्तन गर्ने, सार्ने वा गाभ्ने, समायोजन गर्ने, कक्षा वा तह घटाउने वा बन्द गर्ने सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२०. शिक्षक सरुवा :- (१) सरुवा हुन चाहेको स्थायी, अस्थायी, करार, अनुदान कोटा, स.का. आवश्यक ठानेमा नगरपालिका क्षेत्रभित्रका कुनै पनि विद्यालयमा कुनै पनि शिक्षकलाई सरुवा गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भई दरवन्दी रिक्त वा विषय मिल्ने देखिएमा नगरपालिकाले त्यस्तो शिक्षकलाई सरुवा गर्न सक्नेछ ।

तर नगरपालिकाको क्षेत्रबाहिरका शिक्षकहरुको सरुवा गर्नु पर्दा निवेदक कार्यरत स्थानको स्थानीय तहको र सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सहमति लिई सरुवा गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एउटै विद्यालयमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पुरा गरेको शिक्षकलाई तोकिए बमोजिमको मापदण्डको आधारमा नगरपालिकाले आफ्नो नगरभित्रको कुनै पनि विद्यालयमा सरुवा गर्न सक्नेछ ।

(४) स्थायी नियुक्ति लिएको एक वर्ष अवधि पुरा नभएको शिक्षक, माग गरि सरुवा भई आएको दुई वर्ष अवधि पुरा नभएको शिक्षक र अनिवार्य अवकाश हुन एक वर्ष वा सो भन्दा कम अवधि बाँकी शिक्षकलाई सरुवा गरिने छैन ।

(५) यस ऐनमा अन्यत्र जेसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि शिक्षक सरुवा निज कार्यरत रहेको विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सहमति लिनुपर्ने छ ।

२१. शिक्षक छनौट समिति :- (१) सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न वा संस्थागत विद्यालयमा शिक्षक नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्न प्रत्येक विद्यालयमा देहाय बमोजिमको एक शिक्षक तथा कर्मचारी छनौट समिति रहनेछ :

(क) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष वा निजले तोकेको सो

समितिको सदस्य : - - अध्यक्ष

(ख) सम्बन्धित क्षेत्रको विद्यालय निरीक्षक/शिक्षा अधिकृत वा सो नभए

नगर शिक्षा अधिकृतले तोकेको प्रतिनिधि - सदस्य

(ग) नगरपालिकामा सूचिकृत भएका विषय विशेषज्ञहरु मध्येबाट दुई जना - सदस्य

(घ) प्रधनाध्यापक - सदस्य सचिव

(२) शिक्षा सेवा आयोगले छनौट गर्ने सम्बन्धमा मापदण्ड निर्धारण वा कार्यविधि जारी गरेको भए शिक्षक छनौट समितिले त्यस्तो मापदण्ड वा कार्यविधिको पालना गर्नुपर्नेछ ।

(३) शिक्षक छनौट समिति सम्बन्धि कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२२. प्रधानाध्यापक नियुक्ति समिति :- (१) सामुदायिक विद्यालयमा प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिम एक छनौट समिति रहनेछ ।

(क) नगर शिक्षा समितिको अध्यक्ष	- संयोजक
(ख) सम्बन्धित विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष	- सदस्य
(ग) सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष	- सदस्य
(घ) प्रधानाध्यापक नियुक्ति समितिले मनोनित गरेको विज्ञ	- सदस्य
(ङ) नगर शिक्षा अधिकृत	- सदस्य सचिव

२३. करारमा शिक्षक नियुक्ति सम्बन्धि व्यवस्था :- (१) नेपाल सरकारबाट स्वीकृति दरबन्दीमा स्थायी शिक्षक नियुक्ति हुनसकि तत्काल करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्नुपर्ने भएमा व्यवस्थापन समितिले नगर शिक्षा अधिकारी मार्फत शिक्षक सेवा आयोग मार्फत शिक्षक सेवा आयोगबाट करारमा शिक्षक नियुक्तिको लागि प्रकाशित भएको सूचि माग गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम उम्मेदवार मध्येबाट योग्यताक्रमबाट योग्यताक्रमका आधारमा व्यवस्थापन समितिले बढीमा एक शैक्षिक सत्रको लागि करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम आयोगबाट प्रकाशित सूचिमा कुनै उम्मेदवार नरहेमा वा सूचिमा समावेश भएका उम्मेदवारले शिक्षक पदका नियुक्त हुन निवेदन नदिएमा व्यवस्थापन समितिले तोकिएको छनौट प्रकृया पुरा गरि शिक्षक छनौट समितिको सिफारिसमा बढीमा एक शैक्षिक सत्रको लागि योग्यता पुगेका कुनै व्यक्तिलाई करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्दा नगर शिक्षा अधिकारीबाट दरबन्दी रिक्त रहेको व्यहोरा प्रमाणित गराएर विषय मिल्ने गरि मात्र करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्न सकिनेछ ।

(५) राहत अनुदान कोटामा करार शिक्षक छनौट सम्बन्धि व्यवस्था यसै दफामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

२४. विद्यालय तथा प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्रलाई अनुदान :- (१) सामुदायिक विद्यालयलाई नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम नगरपालिकाले वार्षिक कार्यक्रममा स्वीकृत गराई विद्यालयको संचित कोषमा पठाउने व्यवस्था मिलाउने छ ।

(२) विद्यालयको आन्तरिक आय समेतलाई अध्ययन गरी नगरपालिकाले सामुदायिक विद्यालयलाई देहायको आधारमा अनुदानको बाँडफाँड गरिनेछ ।

(क) विद्यालयको विद्यार्थी संख्या

(ख) विद्यालयको शिक्षक संख्या

(ग) विद्यालयको सिकाई उपलब्धी

(घ) विद्यालयको आर्थिक अवस्था

(३) नेपाल सरकार , प्रदेश सरकार तथा नगरपालिकाको सहयोगमा खोलिएका प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्रलाई तोकिए बमोजिम अनुदान दिन सकिनेछ ।

(४) विद्यालयले प्राप्त गरेको रकम जुन कामका लागि खर्च गर्न निकाशा भएको हो सोही शीर्षकमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(५) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत सामुदायिक विद्यालयलाई दिदै आएको अनुदान रकममा तोकिए बमोजिम कटौति गरिने छैन ।

तथा कुनै विद्यालयले तोकिएको शैक्षिक स्तर कायम गर्न नसकेमा त्यसता विद्यालयलाई दिदै आएको अनुदान रकममा तोकिए बमोजिमको कटौति गर्न सकिनेछ ।

२५. साभेदारीमा विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्ने :- (१) नगरपालिकाले सामुदायिक विद्यालय र सार्वजनिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयहरु बिच साभेदारीमा विद्यालय सञ्चालन गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन, काम कर्तव्य र अधिकार साभेदारीका तरिका तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२६. सामुदायिक सिकाई केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्ने :- (१) नगरपालिकाले सामुदायमा साक्षरता, सीप विकास, निरन्तर सिकाई र पुस्तकालय व्यवस्थापन समेतको काम गर्न तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाई केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(२) सामुदायिक सिकाई केन्द्र एक वडामा एउटा भन्दा बढी हुनेछैन ।

(३) सामुदायिक सिकाई केन्द्र सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२७. निर्देशन दिन सक्ने :- (१) कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिएको निर्देशनको पालना गर्नु शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

२८. अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्ने :- कुनै विद्यालयले यो ऐन र अन्तर्गत बनेका नियमावली, निर्देशिका , कार्यविधी, मापदण्ड, नगरपालिका वा सम्बन्धित पदाधिकारीले दिएको निर्देशन विपरित काम गरेमा नगरपालिकाले त्यस्तो विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नेछ ।

२८. विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नुपर्ने :- (१) विद्यालयलमा स्वतन्त्र र भय रहित रूपमा सिकाई सहजिकरण गर्ने वतावरण सृजना गर्न तथा विद्यालय भित्र कुनै पनि किसिमको आवान्छित क्रियाकलाप हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३०. बालबालिकालाई निष्कासन गर्न शारीरिक वा मानसिक दुर्व्यवहार गर्न नहुने :- (१) कुनै पनि बालबालिकालाई विद्यालय वाट निष्कासन गर्न पाईने छैन ।

(२) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुर्व्यवहार गर्न पाईने छैन ।

३१. शिक्षक तथा कर्मचारीको पदीय आचरण तथा अन्य व्यवस्था :- (१) शिक्षकहरु उच्च आदर्शले प्रेरित भई सिकाई सहजिकरण कार्यमा संलग्न हुनु पर्नेछ ।

(२) शिक्षक र कर्मचारीहरुको लागि आचार संहिता तोकिएको छ । आचार संहिताको पालना गर्नु शिक्षक कर्मचारीहरुको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा ,शर्त,, सुविधा, विदा, काज, सजाय र अवकास सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३२. शिक्षकलाई अन्य काममा लगाउन नहुने :- (१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षकलाई विद्यालयमा सिकाई सहजिकरण गर्ने, विद्यालयको प्रशासन, व्यवस्थापन सम्बन्धि काममा बाहेक अन्य काममा लगाउन नहुने ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि विद्यालयको पठनपाठनमा बाधा नपुग्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना , निर्वाचन सम्बन्धि काम , प्राकृतिक प्रकोप उद्धार वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र नगरपालिकाले तोको अन्य कुनै काममा खटाउन सकिनेछ ।

३३. तलव भत्ता नपाउने र सेवा अवधी गणना नहुने :- नियमानुसार विदा वा काज स्वीकृत गराई बसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको शिक्षक वा कर्मचारीले अनुपस्थित अवधीको तलव भत्ता पाउनेछैन र त्यस्तो अवधि निजको सेवामा गणना हुने छैन ।

३४. स्थायी आवासिय अनुमती लिन नहुने :- सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारीले स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नका लागि आवेदन दिन हुदैन । यो दफा प्रारम्भ हुनु अघि कसैले स्थायी आवासीय अनुमती लिएको वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नका लागि आवेदन गरेको भए त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारीलाई भविष्यमा निजले काम गरेको सेवाको लागि अयोग्य ठहरिने गरि सेवा वाट बर्खास्त गरिनेछ ।

३५. कर्मचारी सम्बन्धि व्यवस्था :- विद्यालयमा रहने कर्मचारीको दरबन्दी नियुक्ति प्रक्रिया र कर्मचारीले पाउने सुविधा सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) विद्यालयमा कायम हुने न्यूनतम दरबन्दी तथा शिक्षक, विद्यार्थी अनुपातका आधारमा निश्चित मापदण्ड बनाई शिक्षा समितिले शिक्षक दरबन्दी मिलान र शिक्षक व्यवस्थापन गर्नेछ ।

(३) न्यूनतम दरबन्दी नरहेका एवम् उच्च विद्यार्थी शिक्षक अनुपात रही थप शिक्षक दरबन्दी उपलब्ध नभएका विद्यालयहरूलाई प्रति विद्यार्थी लागतको आधारमा शिक्षक सहयोग सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३७. ट्यूसन , कोचिङ जस्ता विद्यालय बाहिर हुने अध्यापन सेवा सञ्चालन सम्बन्धि व्यवस्था :-

(१) ट्यूसन, कोचिङ, भाषा शिक्षण, पूर्व तयारी कक्षा, ब्रिज कोर्ष, शैक्षिक परामर्श सेवा लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नगरपालिका वाट अनुमति लिनुपर्ने छ ।

(२) उपदफ (१) बमोजिम ट्यूसन, कोचिङ, भाषा शिक्षण, पूर्व तयारी कक्षा, ब्रिज कोर्ष र शैक्षिक परामर्श सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति लिने सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि विद्यालयले अतिरिक्त कोचिङ कक्षा सञ्चालन गर्न सक्नेछ । तर यस सम्बन्धि कक्षा प्रति घण्टा शिक्षक, प्रति विद्यार्थी शुल्क, शिक्षक विषय , पारिश्रमिक र प्रति कक्षा विद्यार्थी संख्या समेत स्पष्ट खुलाई नगरपालिकालाई जानकारी दिनुपर्ने छ ।

३८. नियम बनाउने अधिकार :- यस ऐनमा भएका प्रावधान कार्यान्वयन गर्न यस ऐनको अधिमा रही कार्यपालिकाले नियामावली निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाउन सक्नेछ ।

३९. यस ऐन बमोजिम हुने :- यस ऐनमा उल्लेख भएका विषयमा यसै ऐन बमोजिम हुने र यस ऐन वा यस ऐनको अधिनमा रही बनेका नियमावली, निर्देशिका , कार्यविधि, मापदण्डमा उल्लेख नभएका विषयमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

४०. वाधा अड्काउ हटाउने अधिकार :- यस ऐनको उदेश्य कार्यान्वय गर्न कुनै वाधा अड्काउ गरेमा कार्यपालिकाले त्यस्तो वाधा अड्काउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ, र त्यस्तो आदेश यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।

४० बचाउ र लागु नहुने :- यस ऐन लागु हुनु अगावै अन्य कानून बमोजिम भएका काम कारवाही यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।